

информация за степента, направленията и многообразието на "Голямото преселение" след Одринския мир, както и за последвалите го по-късни такива. В хода на работата ни с информатори се достигна, макар и не толкова често, до добре запазени родови спомени, свързани с драматизма по време на изселването: "На свекърва ми родът е от Сливен. Дядото го заклали турците, останала само бабата, много стара била - към 80 години. Майката я няма, бащата го няма - убити. Остават четири деца при бабата - едно момиче и три момчета били. И като тръгнал кервана да бяга - те нямали ни каруца, ни нищо. Бабата им казала: "Я станете баба да ви умия, да ви облича вий да тръгнете подир кервана. Дето иде кервана там ще идете и вий. Ако съм жива, ако ме оставят турците - ще оживея. Аз съм стара, за мене недейте да мислите". Момиченцето - на свекърва ми майка й - било 5-годишно и го уплела на 12 плитки. И ги прекръстила: "Тръгнете вече." Тръгнали подир кервана. Вървели, вървели, те им са подбили кръчката. И като се сбрали на конак да ношуват, мъжете се сбрали и казали: "Дайте да ги вземем тез деца, да ги пръснем по каруците." Сестричката все на гръб я носели, редували се тримата. И те се заселват в Тулча. Там имало фабрика за свещи. И хората казали на свещаря: "Няма ли работа за тез деца, да ги вземете - момчетата." Най-голямото момче било на 12 години. Според него останали и другите. Мария се казвало момичето." ¹⁰

В спомените си, един от организаторите и покровители на преселващите се българи - д-р Иван Селимински пише: "И тъй като съдбата не е определила да живеем в бащина земя под едновременско и народно управление, нека се преселим там, дето има такова". Всъщност той прокламира именно този тип управление сред съотечествениците си - не просто смяна на местожителство, а изграждането на система от непознати дотогава политически и обществени условия, които да им гарантират свободното ползване плодовите на своя труд, "бидейки защитени от произвола на по-силните". На човека му са нужни онези "писмени или неписмени правила, с които да съобразява и мери всекидневните си дела и поведение, ограничавайки неразумните си подбуди, които увреждат съжителите му" ¹¹

Когато днес, на техните потомци, им задаваме въпроси относно причините за преселението, получаваме разностранни отговори, но в основата на повечето те поставят принудата, насилието, липсата на друга възможност за оцеляването на селището, рода и отделната личност. Разказите започват с поредица от времеви и пространствени топоси: "когато са ги прогонили турците", "те идат тукачка от оттатък /или от онъз Добруджа/ Северна Добруджа - б. м./; идат "отдолу, откъм